

Урок за твором О. Довженка "Україна в огні"

Світлана Тур,

*викладач комунального закладу
"Бериславський медичний коледж"*

Херсонська обл.

Мета: опрацювати зміст кіноповісті; учити студентів коментувати основні моменти твору, відтворювати неповторну красу жіночих образів, мужність і незламність чоловічих характерів у творі; розвивати

вміння аналізувати художній текст, навички самостійної роботи студентів з додатковою літературою; сприяти розвитку мислення та розкриттю творчих здібностей студентів, удосконалювати вміння виок-

ремлювати провідні мотиви, проблеми, обговорювати їх з позиції сьогодення; виховувати національну самосвідомість студентів; формувати почуття національної гордості, спільного роду, родини, любові до людей, поваги до жінки; виховувати інтерес до творчої спадщини О. Довженка.

Тип заняття: комбіноване.

Обладнання: портрет О. Довженка, виставка творів письменника; ілюстрації до твору "Україна в огні"; відеоролик фільму "Україна в огні"; фотоілюстрації з часів Другої світової війни.

Хід заняття

1. Організаційний момент

2. Мотивація навчальної діяльності

Друга світова війна була усвідомлена людством як найжахливіша за всю його історію. Вона перевершила найсумніші передчуття. Кількість її жертв налічувала десятки мільйонів. Лише у таборах смерті загинуло близько 11 млн чоловік. За цими сухими цифрами й фактами, які самі по собі вражають нечуваним розмахом масового знищення людей, стоять численні трагедії та непоправні втрати, обірвані життєві шляхи й зруйновані долі, знівечені тіла та розтопані душі.

— Які асоціації викликає слово "війна" у вас?
(Орієнтовні відповіді: *кров, біда, розруха, смерть, біль, трагедія, втрата, скорбота, розлука.*)

*Рік за роком поволі спливає,
Кожен з них історію складає...*

Цими рядками я хочу розпочати сьогоднішній урок — урок літературно-історичної правди.

Спиніться, затамуйте подих. Чуєте, як дихає історія? Варто лише підняти завісу, і нам відкриється...

Ні! Не битви і окопи, не перемоги і поразки, а Людина.

Ми повинні бачити в історії Людину.

Багатотраждальна історія в українського народу. Як же міг він вижити, які духовні сили живили його?

Демонстрація кадрів із фільму "Україна в огні" (епізод початку війни).

"Діалог-експромт"

— Про що вам захотілося поговорити відразу після того, як ви прочитали цей твір? (*Двоє студентів обмінюються думками: перший — пропонує тему і викликає співбесідника — когось зі студентів. Ініціатор повинен забезпечити неперервність діалогу, щоб він був полемічним. Час обмежений — до 3 хв. Після закінчення діалогу останні студенти коментують, кожен може сказати лише одне речення, що стосується теми розмови.*)
"Україна в огні" — це переломний етап у житті та творчості О. Довженка.

Він, як ніхто інший, сміливо й реалістично передавав гіркоту поразок і відступу та героїзм українського народу в боротьбі з фашизмом, розвінчував сталінську концепцію класової боротьби, критикував методи виховання нашої молоді, незнання нею історії й відсутність національної гордості. Це становить головну тему кіноповісті.

3. Актуалізація опорних знань, умінь, навичок

Щоб робота була плідною і послідовною, віднови-мо раніше здобуті знання.

3.1. Хвилинка міцних знань

Назвіть події з життя О. Довженка, що відповідають цим датам:

1894 р. — рік народження;
1928 р. — знято фільм "Звенигора";
1958 р. — фільм "Земля" на виставці в Брюсселі оголошено одним з найкращих;
1933 р. — переїзд до Москви;
1914—1917 р. — роки вчителювання;
1935 р. — зйомки фільму "Аероград" на замовлення Сталіна;
1955 р. — закінчує роботу над повістю "Зачарована Десна";
1921 р. — їде за кордон для дипломатичної роботи;
1923 р. — повернення в Україну, робота художником-ілюстратором у Харкові;
1920 р. — вступ до лав комуністичної партії.

3.2. Літературний диктант (за змістом кіноповісті "Україна в огні")

1. Першою жертвою війни в сім'ї Запорожців став (*брат Савка*).

2. Слова про українців "У них немає державного інстинкту... Вони не вивчають історії. Дивовижно. Вони вже 26 літ живуть негативними лозунгами одкидання Бога, власної сім'ї, дружби! У них від слова "нація" остався тільки прикметник. У них немає вічних істин. Тому серед них так багато зрадників" промовляє (*німецький офіцер фон Крауз*).

3. Прокурором у партизанському загоні був (*працівник райкому партії Лиманчук*).

4. Основна сюжетна лінія розгортається навколо (*роду Запорожців*).

5. У радянські часи із твору найкрамольнішою вважали сцену (*розмови Лавріна Запорожця з портретом Сталіна*).

6. Про кого сказано: "Вона не була звичайною дівчиною. Вона була красива і чепурна. Була ... тонкою, обдарованою натурою, тактовною, доброю, роботящою і бездоганно вихованою хорошим чесним родом"? (*Олеся*)

7. Про кого сказано: "Мов з хреста знята... не вида-лася красунею, просто змучена, перестраждала жінка з темним проваллям очей, що горять, як у хворої..." (*Христя*)

8. Кому належать слова: "...Що мої мізерні муки, коли зникають в небуття тисячі наших людей. Гинуть родини, гинуть роди без числа і без краю..."

(*Лаврін Запорожець*)

9. Які історичні події зображено у кіноповісті "Україна в огні"? (*Події Другої світової війни*)

10. Про кого сказано: "Він був любителем різних секретних справ, секретних інструкцій, постанов, рішень... Він засекретив ними свою провінційність і глибоку байдужість до людини."? (*Лиманчук*)

11. Кому належать слова: "Так не підкорятися і так умирати, як умирають українці, можуть лише люди високої марки."? (*Ернст фон Крауз*)

12. Чому вся родина Запорожців зібралася разом? (*Відсвяткувати 55-ліття матері*)

Взаємоперевірка

4. Сприйняття і осмислення навчального матеріалу

4.1. Повідомлення студентів про історію створення кіноповісті

Кіноповість письменник почав писати на початку війни. Швидко написав, зняв фільм, сподіваючись на визнання та вдячність. Але сталося навпаки: і кінофільм, і повість були осуджені й заборонені. Фільм узагалі не вийшов на екрани (досі єдиний примірник його знаходиться в архівах московського держфільмофонду), а повість уперше опублікували вже після

смерті письменника. Майже за всі кінофільми режисера критикували. Однак такого терору, такої тотальної наруги, як за "Україну в огні", він ще не зазнавав. Для розгляду кіноповісті 31 січня 1944 року було скликано спеціальне засідання політбюро ЦК ВКП (б), на якому й розпинали О. Довженка. Після засідання друг Берії, режисер М. Чаіурелі, повчав О. Довженка: "Ти вождю пожалів 10 метрів плівочки. Ти жодного епізоду в картинах йому не зробив. Пожалів! Не хотів зобразити вождя! Гордість тебе заїла, от і погибай тепер...". Почалася розправа.

Письменник не став на коліна, не благав прощення у Сталіна ні на тому судилищі, ні пізніше.

Студенти зачитують запис із "Щоденника" від 26.XI. 1943 р.

"Сьогодні я знову в Москві. Привіз з Києва стареньку свою матір. Сьогодні ж узнав од Большекова і тяжку новину: моя повість "Україна в огні" не вподобалася Сталіну, і він її заборонив для друку і для постановки.

Що його робити, ще не знаю. Тяжко на душі і тоскно. І не тому, що пропало марно більше року роботи, і не тому, що возрадуються вразі і дрібні чиновники перелякаються мене і стануть зневажати. Мені важко од свідомості, що "Україна в вогні" — це правда. Прикриття і замкнена моя правда про народ і його лихо.

Значить, нікому, отже, вона не потрібна і ніщо, видно, не потрібно, крім панегірика".

Студенти зачитують запис із "Щоденника" від 28 листопада 1943 р.:

"Заборона "Україна в огні" сильно пригнобила мене. Ходжу засмучений і місця собі не знаходжу. І все ж таки думаю: хай вона забороняється, Бог з ним, вона все одно написана... промову виголошено. Я написав оповідання чесно, отак, як воно є і як бачу життя і страждання мого народу".

4.2. Робота над текстом твору

— Чому пісня — наскрізний елемент кіноповісті?

— Чому, на вашу думку, саме з цього епізоду починається твір?

(У повісті "Україна в огні" Довженко використовує прийом обрамлення, бо піснею "Ой, піду я до роду гуляти...", яку співає родина Запорожців, повість починається і закінчується. Учителю за професією, педагог за покликанням О.Довженко часто звертався до усної народної творчості, щоб впливати нею на особистість, формувати й виховувати її. Невід'ємною складовою національного виховання О.Довженко вважав виховання патріотичне. На думку видатного митця, патріот той, хто переймається цим почуттям з дитинства — від батька-матері, від родини, від роду. І народна пісня "Ой, піду я до роду гуляти..." утворює одне з особливо важливих положень народної педагогіки: до світлого образу Батьківщини людина з часом приходиться через відчуття роду. А якщо живе рід, то живе і глибокий довженківський символ безсмертя українського народу.)

— Чи не виникають у вас ремінісценції з Шевченком у багатьох епізодах твору? Порівняйте першу картину повісті й "Садок вишневий коло хати", рішучість Лавріна Запорожця у концтаборі й рядки "Та не однаково мені...", "Минають дні, минають ночі, минає літо".

— Якими епітетами автор окреслює Україну як наскрізний образ повісті? ("Кривава", "попалена", "розбита", "поруйнована!", "обездолена в загравах пожеж").

— Які образи сильніші — жіночі чи чоловічі? Чому?

— Яка з жіночих постатей найближча серцю автора?

— У яких жіночих образах втілено поетичну душу і трагічну долю України?

— Які картини майже натуралістично відтворюють пекельну круговерть війни? (Опис баталії, бій могла витримати тільки людина — "вовки не вили", а "вовчиці плакали".)

— Кого з людей автор зобразив за аналогією до вовків? (Батька і сина Краузів.)

— Яка ахіллесова п'ята була в українців?

— Прочитайте епізод зустрічі Василя Кравчини з Олесею. Чому дівчина зважилася на такий вчинок?

4.3. Аналіз образів кіноповісті

Образ Лавріна Запорожця

Побудувати асоціативне гроно, пов'язане з образом Лавріна Запорожця, та розшифрувати його. (Студенти працюють у парах.)

Лаврін Запорожець:

- патріотизм;
- розум;
- відвага;
- збереження традицій роду;
- доброта;
- ненависть до ворогів;
- виховання синів;
- символ народної моралі;
- житейська мудрість;
- моральна сила;
- нескореність духу;
- тривога за долю нації.

Виступ пари підтверджується цитатами. На дошці портрет Лавріна Запорожця (кадр з фільму).

Образ Олеси Запорожець

Підготувати ліричну сповідь літературного героя від імені Олеси.

Очікувані результати.

Я звичайнісінька дівчина. Народилася і виросла у селі Тополівка. Дуже люблю вишивати. Мої роботи навіть здобули визнання. Я мріяла мати родину, жити у злагоді. Та війна все перекреслила. Але я знайшла кохання, та втратила братів. Багато мені прийшлося пережити. І знущання та ненависть німецької жінки, і блукання воєнними дорогами. Посивіли мої скроні, та не від віку, а від страждань. Коли німці з'явилися в селі, війна заповонила собою не тільки розум, а й увесь навколишній світ. Я не тримаю зла ні на кого, сталося так, як мало статися. Я вірю в те, що ми здолаємо всі перешкоди, народимо дітей, бо саме в цьому і є призначення жінки. Наші діти будуть жити у вільній Україні.

Студенти зачитують свої варіанти, коментують роботи один одного. На дошці портрет Олеси Запорожець (кадр з фільму).

Образ Христі Хутірної

— Хто така Христия Хуторна: зрадниця, запродакна чи жертва? Як склалася її доля? Чи усвідомлює вона своє становище? На дошці портрет Христі (кадр з фільму).

Зараз вашій увазі пропонується ситуація з твору, розіграна за ролями (суд над Христєю у партизанському загоні).

— А, італійська сука! Куди це її ведуть?

— В розход, гадину!

— О, повія, будь ти проклята нехай!

— Гей, звідки ти, шмара?

— Націоналістка. — Вона йшла серед дорогих своїх рідних людей чужа і ворожа. Вона була окрема від них. Їх могутня ненависть до окупантів і до всього, що

зв'язане з їх клятим іменем, опустошила її. Їй захотіло-ся вмерти. Вона спотикалась.

Глянувши на неї, прокурор Лиманчук зразу ж розкусив її геть всю. Він побачив у її очах зловісне полум'я ненависті до Радянської влади, якісь приховані таємниці і темну, замкнену ворожість до себе.

- Націоналістка?
- Да... Ні.
- Да чи ні?
- Я не знаю...
- Викручуєшся? Не викрутишся!
- А мені все одно.
- Ти жінка італійського ката Пальми?
- Пальми.
- За скільки плиток шоколаду ти продалась?
- За одну.
- Дешево.
- Одна ціна.
- Ти виродок.
- Ні, таких, як я, багато...
- Яких?
- Погвалтованих.
- Тебе погвалтував Пальма?
- Ні. Не тільки він.
- Для чого ти вийшла за нього?
- Не хотіла їхати до Німеччини.
- Чому?
- Боялася смерті. Я втекла. Вони мене ловили, били і гвалтували.
- Пальма тебе спас?
- Да.
- Ти його шпигунка?
- Ні.
- Ти брешеш?
- Ні.
- Не бійся. Він катував тебе, примушував силою?
- Ні, він добрий. Він люб'язний і м'який.
- Ти полізла в ліжко до ворога, до вбивці твого народу, до загарбника землі твоєї. Ось я бачу його. Ось він лютує цілий день!.. Вечоріє... Він приходить додому, змиває кров, душить одеколоном, і м'який кавалер-любовник! Де твоя національна гордість, де твоя людська гідність? Де твоя дівоча честь у велику добу боротьби святої Батьківщини? Де? Нема? Кажі!
- Нема.
- Все!
- Нема. Слухайте. Я знаю, що мені не вийти звідси живою. Щось мені тут ось, каже, що прийшла моя смерть, що зробила я щось запертне, зле і незаконне, що нема в мене ні отієї, що ви казали, національної гордості, ні честі, ні гідності. Так скажіть мені хоч перед смертю, чому ж осьього в мене нема? А де ж воно, людоньки? Рід же наш чесний. Товаришу мій, я не признала вас за свого суддю. Ви тільки можете мене знищити як огидне, небажане явище, яким я дійсно є. Але це не все.
- Що?
- Коли б ви були людиною старою, я багато б де-чого спитала вас: чому я виросла не горда, не достойна і не гідна? Чому в нашому районі до війни ви міряли дівочі наші чесноти головним чином на трудодень і на центнери бурякові... Націоналістка я? Яка там?!
- Досить!
- Закінчую. Але ви молодий. Про що вас питати? Я пам'ятаю вас. Ви прошмигнули через наше село. Я наливала вам воду в радіатор. Він сильно протікав у вас, і ви ляпались так голосно й гидко. Я плакала тоді і, плачучи, питала вас, чи будуть фашисти в нашому селі: може б, я втекла? Пам'ятаєте, що ви сказали мені. Ви назва-

ли моє питання провокаційним. От я й осталась під німцем, повія й стерво. От ви чисті, а я ні. От ви презираєте мене, загрожуючи смертю. А я хочу вмерти, хочу! Мені гидко. Чим ви можете покарати мене? Мене життя вже так покарало, що більшої кари й не придумати.

- Чия позиція для вас прийнятніша? Чому?
- Чому Христя згадує Лиманчукові рядки прополених буряків, якими вимірювали її цноту?
- Міфом чи реальністю була "безстатева" природа жінки в радянському суспільстві?
- Чому Кравчина називає Лиманчука "незгораємим шкафом"?
- Лиманчук — типовий образ цинічного, жорстокого, прискіпливого вимогливого до інших чекіста. У душі ж він — боягуз і зрадник. Закон не для нього. Навіть розвінчаного Христею, цього нікому ніхто не буде судити за дезертирство й поширення заздалегідь неправдивої інформації про відступ. Він значно вище закону, бо під захистом комуністичної партії, спецорганів.

Прибувши з Великої землі в чині прокурора, цей мерзенний тип готовий судити людей, до страждань яких йому ніколи не дорівнятися. Належної прочуханки партократові дає присуджена ним до розстрілу Христя Хуторна. Вона пригадує саме те, чого він повинен соромитися все життя, якщо має хоч крихту совісті.

- Яка ваша думка про супротивників?
- Наскільки гідними вони є для українців?
- Чи ненавидять війну ті, хто її розв'язав? Доведіть це. (Осуд війни Антонію Пальмою.)

— Яким змальоване населення країни-загарбника? До Довженка німців зображували примітивними, тупими. Вперше в українській літературі Довженко виводить в образах Ернста й Людвіга фон Краузів ворогів інтелектуальних, розважливих, хитрих, гідних супротивників.

Образ Василя Кравчини

Побудувати цитатну характеристику образу Василя Кравчини в його еволюції, до зустрічі з Олесею та після.

Один із визначальних образів твору — образ солдата-танкіста Василя Кравчини.

Ми знайомимось з ним в трагічний момент, коли Василь відступає разом із армією, залишаючи рідну землю на поталу ворогу і чуємо від нього слова: "Я не герой". Ключовою подією, яка змінила хлопця, стала ніч, проведена з Олесею.

"Був він добрий кремезний юнак. Одежа вся в пилу і поті. На рукаві і спині пропалена сорочка на пожарах. Здорові темні руки, патьоки на шії і скронях і зморшки на чолі також не по літах."

"Я не можу ночувати з тобою. Я в танку горів позавчора під бомбами. Я не герой."

"Я одступаю. Тікаю. Броня тонка. Я покидаю тебе. Пойми мій сором. Я не герой."

"Василь прозвучав увесь усім своїм еством, як дзвін."

"Я не забуду тебе, Олесею. Не забуду ні тебе, ні твоєї хати, ні криниці під вербою.. Яка б ти не була, я вернусь до тебе. Хай ти будеш чорна, і хвора, і понівечена ворогом, хай посивієш ті від горя і сліз і побіліє твоя коса, хай ритимеш ті шанці проти мене, і плестимеш колючі німецькі дроти проти мене, і сіятимеш для ворога хліб під нагаями, ти зостанешся для мене прекрасною, як і зараз прекрасна ти."

"...який же непотрібний, млявий прийшов я вчора до твоєї хати."

"Василь Кравчина, поранений в руку, одступав по дорозі з групою добре озброєних бійців, і тяжкий сором і гнів розтинали його душу. Він відчував себе винуватим перед людьми, що дивились на нього з вікон і тротуарів маленького міста."

"...Коло перелазу кинув... Ах, убити б мене треба!"

"Неправда. Не слухайте його, товаришки. Це місто ми покидаємо. Тікайте, дівчата. Поки не пізно — тікайте, бо горе вам буде."

"Тікайте, сестри мої, тікайте. Бо придуть німці, понівечать вас, заразять хворобами, поженуть у неволю, а цей незгораємий шкаф, що збирається тікати, повернеться потім та й судитиме вас за розпусту."

Образ Олесі уособлює Батьківщину, яку треба відвоювати.

— Ти найдеш, одвоюєш мене?

— Найду, одвоюю тебе.

Після цього Василь Кравчина народжується як воїн-герой: "Я зрозумів, Олесю, — стежка назад до тебе є одна, один є шлях. Шлях героїства. Треба бути героєм і ненавидіти ворога..."

Василь Кравчина — гідний нащадок козацького роду: розумний і винахідливий полководець, хоробрий і мужній воїн, спокійна, розважлива й дотепна людина. Навіть у найважчі часи він не втрачає почуття гумору, таке притаманне українцеві. Про це свідчить діалог Кравчини з командиром Сіроштаном, у якому, наслідуючи народні жарти, притчі, Кравчина намагається підтримати бойовий дух своїх воїнів: "Закидає, кажу, мінами, — плювався кров'ю Сіроштан. — А ти що думаєш, Сіроштане? Вареників з вишнями закинуть тобі німці? Га? Я тебе знаю, ти любиш смачні страви, — пробував Кравчина підтримати дух командира побутовими жартами".

Василь Кравчина — військовий командир, безстрашний воїн і мудрий наставник, збагачений досвідом війни, тепер уже не оборонної, а визвольної, наступальної. Звертаючись до свого підлеглого, Кравчина проголошує: "Невже ж ти, проливши кров свою, так і не зрозумів нічого, хто й що ми? Що не обивателі, не свідки історії ми, а герої великого грізного часу? Що не наживем ні капіталів, ні земель чужих не завоюєм, ні людей не підкорим, що прийдемо додому на пожарища, руїни, так що декому ніде буде і голову приклонити. Ні батька, ні матері, ні брата. І скажемо — ми перемогли. І це буде велика наша горда правда на множество століть".

В образі хороброго Василя Кравчини розкриті найкращі риси українського народу — героїзм, прагнення до волі, висока духовність та багатий внутрішній світ. Василь Кравчина разом зі своїми солдатами визволяв Тополівку від фашистів. Опис бойових дій займає у Довженка кілька сторінок. Але це біль зраненого серця, це крик душі: "Люди, схаменіться!" Побачене, відчуте й пережите письменник з великим талантом подає читачам: "Повітряні хвилі й буйні завихрення од пролітаючих великих снарядів і вибухів мін зривали людей з землі, крутили їх угорі, як осінній лист, і кидали на землю.

Все повітря прийшло в шалений рух, все воно, вся атмосфера звучала, ревла, вибухала, крякала і гриміла тисячами грімів. Повітря горіло. На бійцях загоралися сорочки. Сім раз сходилися бійці з противником. Сім найтяжчих німецьких атак одбили вони вщент, в порох, в дим. Тридцять шість ворожих танків палало вже перед ними і возносило до неба грізну славу. Труп ворожого лежало між танками множество".

— За що ми б'ємося? За що умираємо? — Голос Кравчини затремтів од глибоко напруженого хвилювання, і хвилювання передавалось бійцям.

— Вороги наші б'ються за особисті багатства, за владу над нашою землею. Наші друзі воюють за мир, і лад, і радості багатого, щасливого життя своїх країн і здивовано питаються один у одного по кабінетах: за що ж бо бореться українська радянська людина? За стільки, мов, доларів або марок, як німецький, чи не за стільки? За стільки гектарів землі, як Гітлер обіцяє кожному солдату? Ні, не за стільки, брати. Ми б'ємося за те, чому нема ціни у всьому світі, — за Україну.

— За Україну, — глухо зітхнули бійці...

— За Україну, за чесний український народ. За єдиний народ, що не знайшов собі в століттях Європи людського життя на своїй землі, за народ розторсаний, роздертий.

Безмірною була трагедія простих, рядових наших воїнів, які прийняли на свої плечі увесь тягар битви за рідну землю. Цих боїв не витримували ні звірі, ні птахи, ні плазуни: "Такий страшний був світ у бою. Одна лише людина могла витерпіти бій..."

"Як билися люди! Немов цілі століття незламної упертості і бойових щедрот розкрилися раптом в Вернигорах, Труханових, Вовках і Якимахах. Рідна батьківська земля умножила їх гнів і силу бойового запалу. Вони немов уросли в землю, і коли німці були вже зовсім близько, вони встали як один і пішли в атаку якраз проти середини грізного німецького валу".

6. Узагальнення і систематизація вивченого "Коло ідей"

— Чому твір називається "Україна в огні", а не у вогні?

(Сама назва-метафора "Україна в огні" налаштує на печаль і гнів, на сприйняття великої народної трагедії. Огонь, який охопив Україну — це священний огонь віри, любові до Батьківщини, який веде до перемоги.)

— Яка головна тема кіноповісті?

(Трагедія українського народу у Другій світовій війні.)

— Яка ідея твору?

(Незламність сили і непохитність духу нашого народу, здатність до визвольної боротьби і впевненість у перемозі над ворогом; пробудження національної свідомості нашого народу.)

— Які проблеми порушує автор у своєму творі?

(Трагедія Другої світової війни; проблема національної самосвідомості людини і народу; сенс життя пересічної людини на війні і в мирний час, проблема цінності загальнолюдських ідеалів.)

Демонстрація уривка з кінофільму (заключні сцени).

Ми закриваємо кіноповість, і сподіваємось, що ця вселюдська трагедія спонукатиме всіх до рішучої боротьби з тими, хто заподіяв і заподіює мільйонам людей таке зло.

7. Рефлексія

— Чи актуальна кіноповість сьогодні?

Кіноповість актуальна і в наші дні, бо в ній О. Довженко нагадав, щоб ми завжди пам'ятали, якою ціною дісталася нам воля, закликає дбати про те, щоб ніколи не повторилися жахи війни.

8. Оцінювання

9. Підсумок заняття

10. Домашнє завдання. Виписати визначення кіноповісті. Скласти план епізодів.